

Små og store skoler

-et notat om forskningen

Nærværende notat søger at kortlægge, hvad der er forskningsmæssigt belæg for i forhold til kvalitet og skolestørrelse.

Når sammenhængen mellem kvalitet og skolestørrelse skal undersøges er det vigtigt at se på dimensioner, der omfatter:

- Elevernes faglige udbytte
- Elevernes sociale trivsel
- Elevernes motivation for læring

Hvad er en stor og hvad er en lille skole

Definitionen af hvad der er en lille og hvad der er en stor skole varierer fra land til land og fra region til region. I international forskning defineres skoler under 900-1000 elever ikke som store. John Hattie (Hattie, 2008) opererer i sin forskning med "middelstore skoler", hvilket her er skoler med omkring 800 elever. I dansk optik, ville dette betegnes som en "stor" skole. Grauer & Ryan (2013) opererer ud fra amerikanske forhold med små skoler, som skoler med mindre end 400 elever. Store skoler er på mere end 1000 elever. Deres iagttagelser er funderet i sammenligning mellem disse små og store skoler, hvorimod mellemstore skoler ikke inddrages.

Kvalitet og skolestørrelse

Der er hverken i internationale eller danske metaanalyser evidens for, at skolestørrelsen *isoleret betragtet* har nogen indflydelse på elevernes resultater på folkeskoleniveau.

Baseret på Hatties metaanalyser (Hattie, 2008) kan man identificere, at elever på middelstore skoler (i Hatties optik omkring 800 elever) præsterer bedst i dansk og matematik. Der findes imidlertid også undersøgelser, der peger på, at elever og lærere på mindre skoler har mere positive oplevelser af skolemiljøet (Newman et al, 2006).

Grauer & Ryan (2013) peger på, at der på mindre skoler er en større grad af fysisk sikkerhed og en højere grad af oplevet psykisk sikkerhed. Dette antages at hænge sammen med den højere grad af gode relationer mellem voksne og børn og mellem børnene og de voksne indbyrdes. Relationsdannelsen medvirker til gensidig respekt og til gensidige (høje) forventninger til adfærd og til læring – ligesom forældrene også er en tæt og nærværende del af den mindre skole (<400 elever).

Omvendt peges der af Grauer & Ryan (2013) også på, at større skoler kan opfordre til et bredere samarbejde på tværs af elever, og at en stor skole kan være mere "omfattende" ("comprehensive"), dvs. kan have en større mangfoldighed af lærerkompetencer mv.

På baggrund af disse uensartede forskningsresultater må man være forsigtig med at trække bastante konklusioner ud fra den foreliggende forskning - det tyder på at en stor skolestørrelse er bedre i forhold til nogen af skolens mål, mens mindre skoler er bedre til at opnå andre af skolens mål.

Dansk Clearinghouse for uddannelsesforskning præsenterer i rapporten "Viden om input, proces og udbytte i grundskolen" (2011) en forskningskortlægning og en forskningsvurdering af den empiriske forskning der internationalt er gennemført i tidsrummet 1990 – 2008 til belysning af sammenhængen mellem forhold i grundskolen (input og proces) og læringen hos grundskoleelever (output og outcome).

Clearinghouse sammenfatter, at der ikke er evidens for, at skolestørrelsen har nogen betydning: "Vores resultater bør lukke for det pædagogiske argument, at vi skal have større skoler, fordi eleverne her klarer sig bedre, eller at små skoler er bedre end store. I den internationale forskning, som vi har undersøgt, er der hverken belæg for det ene eller det andet synspunkt. Man kan givetvis finde skoler, hvor eleverne klarer sig rigtig godt, fordi skolen er stor. Det kan f.eks. skyldes, at lærerne på netop den skole er dygtige", skriver Sven Erik Nordenbo, tidl. direktør på Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (<http://edu.au.dk/forskning/omraader/danskcaringhouseforuddannelsesforskning>).

I Københavns Kommune har man knyttet data til PISA-København 2004 og 2007. Af begge disse undersøgelser fremgår det, at der ikke kan konstateres nogen sammenhæng mellem skolestørrelse og elevresultater.

Bedre læringsudbytte

Hvad er det så, der har indflydelse på elevernes udbytte af undervisningen og fremmer elevernes læring? Forskernes svar er entydige. Det er læreren, som har den stærkeste indflydelse på, hvor meget eleverne lærer.

Dette fremgår især i John Hatties (2008+2013) resume af internationale forskningsundersøgelser omkring elevernes udbytte af undervisningen. Hattie har gennemgået 60.115 forskningsstudier med ca. 245 millioner deltagende personer som kildegrundlag. Hattie identificerer de 6 stærkeste indflydelsesfaktorer på elevens læring:

- Elevforventning/selvrapporing (1,44)
- Lærerens troværdighed (0,90)
- Formativ evaluering (0,90)
- Klasediskussion (0,82)
- Lærertydelighed (0,75)
- Feedback (0,75)

(Gennemsnitlig effektstørrelse er 0,40)

Ifølge Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2011) skal opmærksomheden rettes mod 11 forhold. De er her listet op i overskriftform. En uddybning af overskrifterne findes i bilag 1. Undersøgelsen har kortlagt de forhold, der har betydning for elevernes præstationer

- HR i skoleledelse. Erfaring og tilgængelighed.
- Pædagogisk ledelse. Understøttelse og rådgivning af læreren
- Elevens mulighed for at lære. Lærerens evne til at organisere undervisningen
- Elevens dagligdag skal være velorganiseret og tryk – både i de fysiske og de psykiske omgivelser
- Et godt læringsklima. Skolen skal være orienteret mod elevens faglige præstationer og fremskridtene heri
- En skolekultur, der fremmer gode relationer mellem elever, mellem lærere og mellem lærere og elever
- Sociale normer og værdier. Hos læreren i professionel udvikling og engagement – hos eleven i engageret arbejdsindsats og at yde det bedste
- Lærerens tilrettelæggelse af undervisning og brug af undervisningsmetoder: relationskompetence, reguleringskompetence og didaktisk kompetence
- Læreren som aktør i skolens organisation. Stabilitet, uddannelse og teamsamarbejde
- Elevsammensætningen på skolen. Socioøkonomisk "stærke" elever – samt piger - har positiv effekt på hele klassens præstation
- Skole-hjem-samarbejdet. Et stærkt og tydeligt forældresamarbejde

Sammenfatning

Forskningen viser, at der er et vist forskningsmæssigt belæg for at sige, at det faglige udbytte øges med skolestørrelse. Der er imidlertid ikke grundlag for at sige at størrelsen i sig selv og alene skaber øget udbytte for eleverne.

Der findes ikke forskningsmæssigt belæg af betydning, der dokumenterer at skolestørrelse har betydning for læringsmiljøet og elevernes sociale kompetence.

Der findes ikke forskningsmæssigt belæg for at sige at skolestørrelsen har betydning for elevernes motivation for læring.

Skolens pædagogiske ledelse, lærerens engagement og relationskompetence samt skolens sociale rekruttering ses som væsentlige faktorer bag en skoles faglige præstationer.

Herudover kan man opstille følgende antagelser:

- Store enheder har størst mulighed for at rumme et bredt spektrum af **lærerkompetencer** og **specialisering**. Små skoler vil blive udfordret heri – særligt fra 2020, hvor der er krav om fuld linjefagsdækning
- Flere lærere med samme fag indgår nemmere i samarbejde, bl.a. i **fagteam**, når de fysisk hører til på samme skole
- Flere klasser på hvert trin, passende klassestørrelse i forhold til læringsrum og fleksibel holddannelse kan give **dynamik i elevgruppen**
- Mindre enheder kan opleves mere **trygge og overskuelige**. En større skole kan også opdeles i mindre enheder
- Organisatorisk holddannelse er lettere i større enheder og kan etableres både planlagt og spontant. Mulighed for **holddannelse, linjeopdeling, tilbudsfag og valgfag**
- Der er mulighed for skemaændringer og **fleksible skemaer** i en afdeling på en stor skole, uden at det har konsekvenser for resten af skolen. Mulighed for selvstyrende team
- Mindre skoler med en meget høj udnyttelsesgrad af lokaler kan modvirke lærernes brug af tidssvarende undervisnings- og organisationsformer. Større enheder kan have højere grad af **faglokaler og lokalefleksibilitet**. Dog kan måden man "tænker" lokaler på betyde mere end antallet af lokaler
- Store enheder kan have nemmere ved at rekruttere kompetente og velkvalificerede **ledere og lærere, der ønsker spændende faglige udviklingsmuligheder**
- **Afdelingsopdeling på store skoler** kan betyde flere skoler i en – og overgangene kan være at sammenligne med egentlige skoleskift

Det er ikke de rammer vi befinder os i – men de rammer vi skaber...

MG, 19.1.2015.

Bilag 1:

1. HR i skoleledelsen. Jo flere års erfaring, skolelederen har, jo flere timer han eller hun lægger i arbejdet og jo mere tilgængelig han eller hun er for lærerne, des mere lærer eleverne. Jo mere lederen udvikler lærerstaben fagligt, jo mere lederen har indflydelse på ansættelse og fyring af lærere og jo mere lederen lader elever, lærere og forældre deltage i beslutninger om skolen, des bedre lærer eleverne.
2. Pædagogisk ledelse. Drejer sig om lederens færdighed i fag og undervisningsmetode. Jo bedre lederen kan vejlede læreren om disse forhold, jo mere lederen kan involvere lærerne og jo mere lederen har en stil, der er understøttende og lighedsorienteret i stedet for dirigerende og restriktiv, des bedre lærer eleverne. Det påvirker også elevernes indlæring, hvis lederen er "ressourceunderstøttende", det vil sige kan hjælpe med at fremskaffe det rigtige læremateriale og rådgive om undervisningsindhold.
3. Elevens mulighed for at lære. Afhænger af lærerens evne til at organisere undervisningen målt ved den procentdel af lærerens arbejdstid, der anvendes på at planlægge næste dags undervisning og næste uges undervisning. Også lærerens evne til at holde planen og bruge den tildelte tid på undervisningen spiller en rolle. Denne faktor indeholder også lektier og måler den totale tid som eleven anvender både i skolen og i hjemmet på stoffet.
4. Elevens dagligdag skal være velorganiseret og tryk. De fysiske rammer (arkitekturen) skal være overskuelige og i orden, de skal tillade eleverne at bevæge sig rundt og giver eleverne mulighed for et godt socialt samvær. Også det psykiske klima er afgørende. Jo mere en elev føler sig utryk på skolen, des ringere er elevens indlæring.
5. Et godt læringsklima. Skolen skal være orienteret mod at øge elevens faglige præstationer og mod at eleven hele tiden gør fremskridt. Jo mere læreren er optaget af at engagere eleverne og sikre sig deres opmærksomhed og fysiske tilstedeværelse, des bedre lærer eleverne.
6. En skolekultur, der fremmer gode relationer mellem lærere indbyrdes og mellem lærere og elever. Ledere, lærere og elever skal have et personligt forhold til skolen - "min skole". Der skal være en understøttende og en gensidig respekt mellem lærerstaben og eleverne, og der skal være en varm relation mellem lærer og elev. Det drejer sig også om, at lærerne kan få hjælp, råd og opmuntring og oplever at blive accepteret af deres kolleger. Eleverne skal også udvikle positive relationer med hinanden. Hvis eleverne føler et ubehageligt pres fra de andre elever falder deres indlæring.
7. Sociale normer og værdier. Lærernes professionelle værdier er: En interesse i arbejdet, i deres professionelle udvikling og i nye pædagogiske planer og forsøg. De har et "åbent" klasseværelse og tilpasser undervisningen til de enkelte elever. Lærerne sætter pris på at deltage i skolens aktiviteter, de føler ejerskab overfor de ting, der sker på skolen, og de er indstillet på, at der

skal ydes en arbejdsindsats af både elever og lærere. Eleverne skal kunne lide at arbejde, de er engagerede, de yder en arbejdsindsats, og de har selv en opfattelse af, at de har gjort et godt stykke arbejde.

8. Lærers tilrettelæggelse af undervisning og brug af undervisningsmetoder. I en tidligere undersøgelse udført for det norske undervisningsministerium har Clearinghouse påvist, at læreren er den vigtigste faktor, når det drejer sig om elevers læring. Undersøgelsen peger på tre hovedkompetencer som fremmer elevernes læring, nemlig relationskompetence, reguleringskompetence og didaktisk kompetence.
9. Læreren som aktør i skolens organisation. Jo mere lærerne er tilfredse, jo mindre udskiftning i lærerkorpset, jo mere uddannelse lærerne har, jo mere lærerne indgår i arbejdsgrupper og teams, des bedre lærer eleverne. Der skal i øvrigt også gerne være en så ligelig fordeling mellem kønnene i lærergruppen som muligt.
10. Elevsammensætningen på skolen. Hvis der i klassen er en del af eleverne, der har forældre med både højere uddannelser og indtægter, har det en positiv effekt på hele klassens præstation. Jo større andel af piger i klassen, des bedre bliver den samlede elevpræstation.
11. Skole-hjem-samarbejdet. Alle de steder, hvor der er et klart og utvetydigt forældresamarbejde, klarer eleverne sig bedre og samarbejdet bliver et aktiv for skolen sammenlignet med skoler, hvor der er mindre forældresamarbejde.

Litteratur:

Christensen, G. & Larsen, M. S. (2011): Viden om input, proces og udbytte i folkeskolen. Dansk Clearinghouse

Grauer, S. & Ryan, C. (2013): Small Schools: The Myths, Reality, and Potential of Small Schools. Community Works Journal.

www.communityworksinstitute.org/cwjonline/essays/a_essaytext/grauer_smallschools2.html

Hattie, J. (2008): Visible Learning. Taylor and Francis.

Hattie, J. (2013): Synlig Læring for lærere. Dafolo.

Newman, M. et al (2006). Does Secondary School Size Make a Difference? A Systematic Review. I: *Educational Research Review*, 1 (1): 41-60.